

25/5

HUKUKİ BİLGİLER MECMUASI

Sahip ve Başmuharriri :

Paris Hukuk Fakültesi Doktoru

AVUKAT

M. GAD FRANKO

BELEDİYE
KUTUPHANESİ
0/125-5

TAHRİR HEYETİ

Fuat Hulûsi B. Temyiz Mahkemesi ikinci
hukuk dairesi reisi

Sabri Şakir B. Ad. V. Hukuk İşleri
Müdürü

Mustafa Reşit B. İstanbul Hukuk Fa.
Müdürlüğünden

Ahmet Refik B. Sabık Temyiz Mahkemesi
azasından

Ahmet Samim B. İstanbul Hukuk Fa.
Müdürlüğünden

M. Şarl Kroza. İstanbul Hukuk Fa.
Müdürlüğünden

M. Aşıl Mester. Paris Hukuk Fa.
Müdürlüğünden

M. Şavgran. Paris Hukuk Fa. fahri
Müdürlüğünden

M. A. Salem. Hukuku Düvel Mecmu-
ası tahrir heyetinden.

Bahır B. Kavanin ihzari komisyonu
azasından.

Mehmet Talât B. Avukat

M. A. Bilyotti. Paris Hukuk Fakül-
tesi Doktoru.

Adres: Galata, Bahtiyar han Avukat Gad Franko Beyin yazıhanesi

Telefon: Beyoğlu 3009

Bir nüshanın bedeli 35 kuruştur

Bir senelik abonemanı Posta ücretile beraber

400 kuruştur

Türkiye harici için 500 kuruştur

İSTANBUL

EKSPRES MATBAASI

1930

aktedilen mukavelelerin ahkâmı arasındaki fark Lozan muahedesindeki hüküm vahidüttaraf olup diğer muahedelerdeki hükmün iki taraflı olmasıdır. Yani Lozan muahedesini imza etmiş olan devletler tebaası hakkında mezkûr madde ahkâmı tatbik edileceği halde ecnebi memleketlerde bulunan Türk tebaası hakkında umumî esaslar dairesinde ifayı muamele edilecektir. Halbuki sair devletlerle aktedilen mukavelelere göre her iki taraf tebaası hakkında aynı şekilde muamele esası kabul edilmiştir.

Mülkiye mektebi hususi hukuku düvel hocası
Abdülhak Kemal

İdari davalarda müruru zaman ve Şuraya müracaat mühleti

(mabat)

Yazan : Cudi

II . — İlân tarihinden itibaren müddetin cereyan eylediği ahval: Evvelki makalede arzedilmişti ki, taallukları itibarile tefrik ve teşhisi mümkün olmıyan ve binaenaleyh ferdî tebligata mütehammil bulunan ve az çok geniş bir camiayı alâkadar eden idarî akitler vardır: Nizamî akitler, umumî bir şumule malik İdare heyetleri ve Belediye meclisleri mukarreratı bu cümledendir. Bu kabil kararlar ancak mütesanit ve müsterek müteşabih menfaatlara malik olarak bir zümreye tevcih edilirler. Bir şehir emlakî sahiplerinin tapu üzerine ve hatta müteaddit sokaklar üzerindeki emlaké sahip olanların umumu hakkında kararlar (F. Şu: 24 Kânunsani 902, Avrezard; 25 Kânunsani 901 Juot) filvaki bu gibi yerlerde alâkadar bütün emlak sahiplerinin isimlerini taharri ve tesbit etmek idare için heman gayri mümkün- dir. Burada ferdî tebliğ ilânla istiptal olunur. Bu ilândır ki müracaatın mühletini cereyan ettirir.

Tarzı ilâna gelince: Aktin alâkadar eşhasın ittillâma vasıl olma-

sını kâfil olan en müsait şekilde olması lâzımdır. (Hauriou) memurların tayini ilânı resmî gazetede yapılırsa muntazam ve mühletin cereyanına esas olur; nezaret bültenlerindeki ilân mühleti cereyan ettirmez (F. Şu: 18 Mart 894 Savary)

Fakat unutmamak lâzımdır ki, ferdî tebliğ kaide olup ilân ancak tebliğin mümkün olmadığı ahval için tecviz edilmiş bir istisnadır, mühletin cereyanı için ilân kanunen tayin edilmiş bir neşir tarzında olmalıdır. Reisi devletin akitleri için resmî gazete ile valilerin kararları için vilâyet neşriyatına mahsus resmî mecmuaya ithal ve Belediye reislerinin mukarreratı için alenen ilsakla ilân olunur. Bu hususta esas müsbet kanunların ahkâmıdır: Maliye nezaretinin (umumî talimatnameler mecmuasına Reisi devletin bir kararnamesini ithal ve neşri mühleti cereyan ettirmek için kâfi değildir. Zira bu tarzda ilân hiç bir veçhile kanuna müstenit değildir. (F. Şu: 11 Mart 904, Deltel).

İlânın aktı tamamen muhtevi olması lâzımdır. Meselâ nasp ve tayin kılınan memurları mübeyyin listenin resmî gazete ile ilânı, tayin kararnamelerinin metinlerinin ilânını tazammun etmediğinden müddet cereyan etmez. (F. Şu: 18 Mart 904, Savary).

Bir şahsın memuriyet mevkiine geçirilmesi, fiilen memuriyet etmesi tayinin ilânını tazammun etmez, ve bu tayin aktına karşı hukuku haleldar olmuş eşhasın dava müddetini cereyan ettirmez. (F. Şu: 26 Haziran 908, Requin: 28 Kânunsani 928 Poletti).

Fakat müddei itiraz ettiği kararnamenin sahîh metnine muayyen bir tarihte muttali olduğunu kabul ederse mühlet cereyan eder. (F. Şu: 26 Haziran 908 Savary).

Usulü veçhile ilân edilmiş nizamî akta karşı müracaat mühletlerinin inkızası umumî kararın icrası zımında ittihaz edilmiş ferdî tedbirleri sahîh ve müteber kılmak tesirini haiz değildir. Her ne kadar mühletin inkızası sebeble bu akde bilâ vasita bir dava ve

müracaat yolu kapanmaz ise de ferdi tedbirlerin tatbik ve icrası zmnında akit rüyet ve muhakeme olunabilir. (F. Şu: 29 Mayıs 908 Poulin; 26 Nisan 918, Sellier; 21 Temmuz 922, Po Şehri).

*
* *

İlân yoluyla tebliğ kaidesi hakkında Şûramızın böyle ince ve derin kararlarına rast gelmedim. Yalnız Şûrayı devlet kanunun 25 inci maddesindeki ittilâ kelimesine idare edilenler lehine hiçte müsaadekâr olmıyan geniş bir mana verilerek tatbikatın cereyan etmekte olduğu görülmektedir.

*
* *

III . — Meratib yoluna hangi tarzda sülûk ile Şûraya müracaat mühleti muhafaza edilir?

Kat'i karar ittihazına selâhiyettar olan idarî makamların akitleri aleyhinde alâkadar Şûrayı devlete müracaatla ikamei dava edecekleri yerde meratib yoluyla o madun merciin mafevkine müracaat edebilirler. Taraflar muhtardır. Bu iki müracaat yolundan birine sülûkte serbestirler. Kat'i karar ve muamelede bulunmak selâhiyetini haiz madun makamların akitleri, meratibe müracaatından geçirilmeksizin, Şûrayı devlete derhal arz ve ikamei dava olunabilir. Bu içtihat (F. Şu: 24 Haziran 881 Bourgrad) kararı ile tesbit edilmiştir. Binaen-aleyh alâkadarlar silsilei derecat müracaatını tercih edebilirler, ve bu müracaat yoluna sülûk, esas itibarile, Şûrayı devlete müracaat hakkını kaybettirmez. Prensip bu olmakla beraber bazı kayıtlarla mukayyettir. Evvelâ hatırlamak lâzımdır ki: Meratibe müracaatına sülûk için hiç bir mühletle alâkadarlar bağılı degillerdir. Mafevkler madunlarının akitlerini müddetle asla mukayyet olmaksızın iptal veya islâh edebilirler. Şimdi Şuraya müracaat için muayyen olan müddet geçtikten sonra vaki olan meratibe müracaatı üzerine ittihaz edilen karar müracaat sahibini tatmin ederse mesele yoktur; ve tasdik ederse idare edilen için yegâne müracaatgâh olan Şûra yolu müddetin mürurundan

dolayı artık kapanmıştır; dava kabule şayan değildir. (F. Şu: 13 Nisan 881, Bansais; 14 Kânunsani 888; 5 Ağustos 908) maamafih 1881 den evvel içtihat meratibe mafevkinin vaz'ı yedi için hiç bir müddet vazetmiyordu. Müddeti muayyenesi zarfında Şûraya idarî bir dava ikamesi ihmal edildikte meratibe mafevkîne keyfiyet sevk ve arz edilerek oradan sadır olan kararın tebellûğu üzerine müddet ihya olunur ve bu suretle cemi zamanda Şûraya ikamei dava imkânı elde edilmiş bulunurdu. Meratebe müracaatı bizzat karar hakkında olduğu kadar müddet için de hakikî bir tecdit hükmünü hasıl ederdi. Hatta bir valinin kararına karşı vaki olan müracaat müddetten dolayı Şûraca reddedilir, alâkadar aynı karar üzerine bu defa nazıra müracaatla ret kararı alır; bunun üzerine vaki olan ikinci müracaatı Şûraca kabul ve mesmu olur. (F. Şu: 5 Haziran 1862) iki aylık gibi kısa bir müddetin mürurundan dolayı müracaat reddedildiği halde bir çok seneler sonra vaki olan müracaatların makbul ve mesmu olması akıl ve mantık sahasında bir garibe idi. Nihayet bu garip içtihat 17 Nisan 1881 kararı ile sukut etti. Ve bu kaide vazolundu:

Meratibe müracaat, Şûrayı devlete müracaat için muayyen olan müddet zarfında sülûk olunursa Şûra mühleti muhafaza edilmiş olur; ve meratip şefinin kararının müracaat sahibine tebliğinden itibaren iki ay zarfında Şûraya müracaat hakkı mahfuz olur. (F. Şu. 19 Mayıs 1899 Remy). Meratibe Müracaatı müruru zamanın inkita sebebi gibidir.

Meratibe müracaatı hakkında 1881 de açılan bu içtihat o vakittenberi asla değişmemiştir.

IV. — Atıfet yoluna müracaatla Şûra mühleti mahafaza olunurmu ?

Meratibe müracaatını tercihte idare edilenin muhtar olduğu kabul edildiği halde atıfete müracaatını, yani bizzat aktın failine müracaatı ihtiyar etmesini, kabul etmemek için hiç bir sebep yoktur. Binaenaleyh meselenin müşterek ahkâm dahilinde halli pek tabii görülmektedir. Ma-

amâfih bu son senelere kadar Şûrayı devlet atıfete müracaat ile meratibe müracaatını birbirine teşhisten imtina edegelmışti. Bu sebepledir ki : alâ-kadarlar akdın failine akdinden rucu etmesi için istitafta bulundukları zaman Şûra mühletinin inkızası tehlikesine maruz kalırlardı. Şûra ikinci kararın bütün hukukî tesiratını reddeder ve birincinin sırf tasdiki olduğunu beyan ve binnetice munkazi olan mühletin ihyasını mucip olmadığına karar verirdi. Bu içtihat hatsiz hesapsız kararlarla teyit edilmiş ve 1916 ya hadar sabit ve müstakar kalmıştır. (F. Şû: 21 Temmuz 1916, Espagnol),

Fakat 1917, 1918 senelerinde bu içtihattan udul edildi. Şûranın bu yeni içtihadıdır ki : bir cihetten atıfet müracaatının, Şûra mühletinin muhafazasına temas eden, meratibe müracaatına teşbihini tesis etti ; ve diğer cihetten tasdik - teyit nazariyesine en geniş tahfifi vermiş oldu.

12 Kânunusani 1917, Marchelli, kararındanberi Şûrayı Devlet, ilk kararın tebliginden itlbaren iki ay içinde alâkadar akdın failine müracaat etmişse Şûra mühletini muhafaza ettiğini; ve müracaat sahibinin talebi üzerine karar veren makam bu iş hakkında yeniden tahkikat açmağa ve yeni bir karar ittihazına muvafakat ettikte, bu son karara ilkinin tasdik ve teyidi olmadığını beyan ve teslim eder. Binaenaleyh son karara tebligden itibaren iki ay zarfında Şûrayı Devlet huzurunda itiraz olunabilir.

(F. Şu: 22 Şubat 1918, Commune de Sernhac; 7 Teşrinsani 1919 Compagnie des Messageries Maritimes).

* * *

(İdarî muamelât ve mukarreratın) kat'ıyyeti hududu Şûramızca lâyıkkile çizilmediğinden olsa gerektir ki : Bu gibi ince tahlil ve muhakemeleri havi kararlarmıza tesadüf edemediğimi arzederim.

Cudi